

Yrd. Doç. Dr. Burcu
Demirel Utku

Dr. Adnan
Dönmez

Öğr. Gör.
Kenan Yüce

BASEL II: KOBİ'ler Açısından Bir Değerlendirme

Yrd. Doç. Dr. Burcu DEMİREL UTKU

Dr. Adnan DÖNMEZ

Akdeniz Üniversitesi, İİBF.

Öğr. Gör. Kenan YÜCE

Akdeniz Üniversitesi, AKGİM Merkez Müdürü

Özet

Son dönemde uluslararası finans sisteminde yoğun olarak tartışılmakta olan Basel II düzenlemesi, dolaylı olarak KOBİ'leri çok yakından ilgilendirmekte, oluşturmuş olduğu üç yapısal blok çerçevesinde, kredilendirme sürecini daha objektif hale getirmektedir. Basel II düzenlemelerine göre bankaların minimum sermaye yeterlilik oranı, sadece kredi büyüklüğüne göre değil, aynı zamanda kredinin riskine göre de belirlenecektir. Bu açıdan, Basel II düzenlemelerinin KOBİ'ler açısından bazı önemli sonuçları doğuracağına kesin gözüyle bakılmaktadır. Bu çalışmada Antalya ilinde faaliyette bulunan KOBİ'lerin Basel II bakış açısından mevcut durum analizlerinin yapılması, Basel II kriterleri hakkında bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve ilgili kriterlerden etkilenme durumlarının ortaya konularak, getirilen düzenlemelere uyum sürecinde KOBİ'lerin yapması gerekenler tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Basel II, KOBİ, kredi riski.

JEL Sınıflaması: G21, O16, P3.

Abstract (BASEL II: An Evaluation In Respect Of SMEs)

Basel II regulation, which has been intensively discussed in the international finance system recently, is indirectly related with SMEs and makes the credit process more objective in the light of the three structural blocks. According to Basel II regulations, the minimum capital efficiency ratio of the banks will be defined not only in respect of credit size but also in regards of the risk of the credit. In this perspective, it is definitely agreed that the Basel II regulations will occur some important results for SMEs. This study discusses the things to do of SMEs in Antalya during the adjustment process of Basel II regulations by analysing of current position, defining the knowledge level of these SMEs about the Basel II criterions and defining the level of affection of these SMEs from the related criterions.

Key Words: Basel II, SME, credit risk.

JEL Classification: G21, O16, P3.

Giriş

Ülkemizde KOBİ'ler için çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlar yapılmıştır. Bu kurumlar; Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM), Hazine Müsteşarlığı, Küçük ve Orta Öl-

çekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) (3624 Sayılı Kanun), Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı (TOSYÖV), Halk Bankası, Türkiye İhracat Kredi Bankası (Eximbank), TOBB, Sanayi ve Ticaret

Bakanlığı'dır. Tanımların farklılığı doğal olarak, çeşitli teşvik olanaklarından yararlanmak isteyip de yararlanamayan KOBİ'lerin şikayetlerine neden olmuş ve olmaktadır. Ülkemizde KOBİ'lerin ekonomi açısından diğer göstergelerine bakıldığında, KOBİ'lerin toplam içinde yarattığı istihdam oranı %45,6, toplam yatırım payı %6,5, üretim payı %37,7 ve ihracat içindeki payı %8'dir.

Ülkemizde yürürlüğe girmesi beklenen Basel II kriterlerinde, KOBİ'lerimizi yakından ilgilendiren değişikliklerden birisi KOBİ tanımıdır. Basel II kriterlerinde KOBİ tanımı, 7 Şubat 1996 tarihli Avrupa Birliği Konseyi Kararı ile düzenlenmiş KOBİ tanımlamasına uyumlu olarak, yıllık satış hasılatı esasına göre belirlenmiş ve yıllık satış cirosu en fazla 50 milyon euro olan işletmeler şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımlamadaki gösterge dikkate alındığında, ülkemizde önemli sayıdaki işletmenin KOBİ olarak sınıflandırılacağı şüphesizdir. Örneğin, 2004 yılında İstanbul Sanayi Odası tarafından her yıl açıklanan Türkiye'nin en büyük 1000 firmasının belirlendiği çalışmada sadece 440 firmanın yıllık satış cirosunun 50 milyon euro'nun üstünde olması bunun en büyük kanıtıdır (Yüksel, 2005, 6). Bu durum bize, neden Basel II kriterlerinin KOBİ'ler açısından bu denli önemli olduğunu açıklar niteliktedir.

1. BASEL II: Genel Çerçeve

BIS (Bank for International Settlements) ülkelerin merkez bankalarının bir araya gelerek oluşturdukları uluslararası bir kuruluştur. Bankaların dünya çapında ortak standartlarda çalışmasını sağlamak üzere, 1974 yılında BIS bünyesinde "Basel Komitesi" oluşturulmuştur (Uz v.d., 2004, 1). Gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden yetkililerin katılımıyla oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 1988 yılında günümüzde uygulanmakta olan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini, birbirleriyle uyumlu hale getirmek ve bu konuda uluslararası platformda geçerli olacak asgari bir sektör standardı oluşturmak amacıyla, Basel-I

olarak adlandırılan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısını yayımlamıştır (Albayrak, 2008, 1). Bankaların sermaye yeterliliklerinin uluslararası alanda ilk kez bir standarda bağlanması, 1988 yılında Basel Komitesi tarafından Basel I'in yayınlanması ile gerçekleştirilmiştir (Yüksel, 2005, 1). Söz konusu uzlaş, başta G-10 ülkeleri olmak üzere birçok ülkenin denetim otoritesince kabul görmüş olup, şu an itibarıyla 100'den fazla ülkenin, sermaye yeterliliği hesaplamalarında Basel-I'i temel aldıkları bilinmektedir (Albayrak, 2008, 1).

Teknolojide ve finansal piyasalarda sürekli gelişmeler yaşanması, uygulanan sermaye standardının yeterince hassas bir risk ölçümü yapamaması, bankaların gerçekte operasyonel riskleri de üstlenmelerine rağmen, mevcut düzenlemenin banka sermayesini sadece piyasa ve kredi riskleri ile ilişkilendirmiş olması, kredi riskini hesaplamada kullanılabilecek tek bir yöntemin bulunması ve farklı faaliyetlerde bulunan tüm bankaların aynı yöntem tabii tutulması, temel kredi risk kriteri olarak OECD üyeliğini esas alması gibi nedenlerle Basel I'in yetersiz kalmaya başladığı ve bankacılık sektöründe rekabet eşitliğini engellediği anlaşılmıştır.

Bahsi geçen olumsuzlukların giderilmesi, sektördeki risk algısının artırılması ve piyasalarda meydana gelen değişimlerin de dikkate alınabilmesi amacıyla, Basel Komite tarafından Basel II'ye yönelik olarak Haziran 1999'da birinci taslak metin (bkz.<http://www.bis.org/publ/bcbs50.htm>), Ocak 2001'de ikinci taslak metin (bkz.<http://www.bis.org/bcbs/bcbsep.2.htm>), Nisan 2003'te ise üçüncü taslak metin (bkz.<http://www.bis.org/bcbs/bcbsep.3.htm>) yayımlanmıştır. Basel II'ye ilişkin nihai metin ise "*Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması*" (*Convergence of Capital Measurement and Capital Standards*), Haziran 2004'te yayımlanmış ve Kasım 2005'de, piyasa riskine ilişkin yeni hükümler konulmak suretiyle revize edilmiştir. Bu kapsamda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK), ülkemizde ilk olarak 2004 yılı olarak belirlediği Basel II için uygulamaya geçme

tarihini, ilk aşamada 2005, ikinci aşamada 2007, 3. aşamada ise Ocak 2008 tarihine erteleyerek, bu tarihten itibaren uygulamayı standart yaklaşım (kredi riski) ile yasal olarak başlatacağını ilan etmiştir (TBB,2006). Ancak yaşanan son gelişmelerle birlikte ülkemizde uygulamanın başlangıç tarihi, ucu açık olarak ertelenmiştir.

Yeni düzenlemede temel olarak, risk duyarlılığı daha fazla olan ve daha esnek bir yapının oluşturulması, sermaye yeterliliği hesaplamasında risk duyarlılığının artırılması, düzenleyici yükümlülüklerde teşviklerin ve uyumluluğun artırılması amaçlanmıştır (Kendirli v.d., 2008, 69). Tablo 1’de Basel I ve II düzenlemeleri karşılaştırılmıştır.

Tablo 1: Basel Komitesinin Eski ve Yeni Düzenlemelerinin Karşılaştırılması

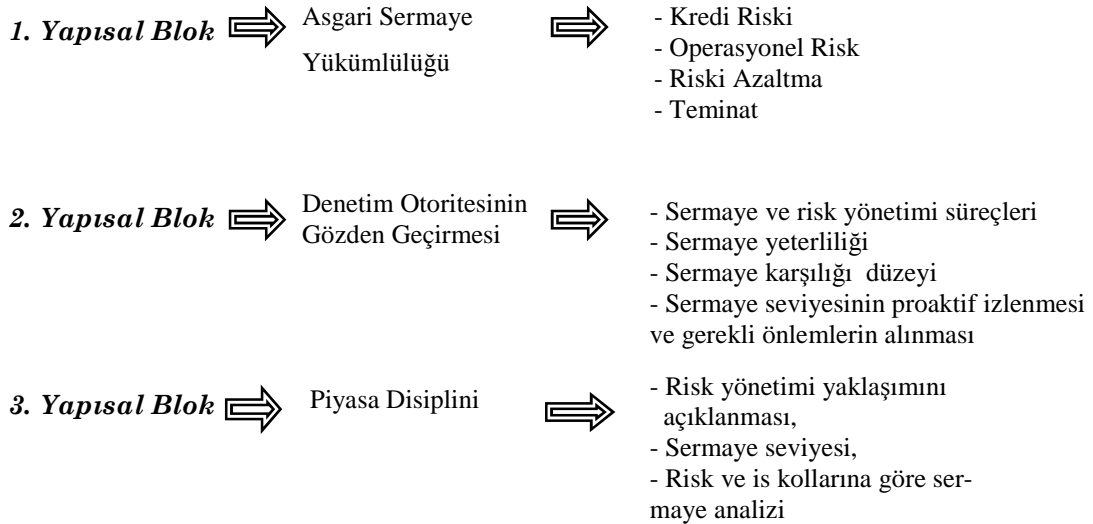
Eski düzenleme	Yeni düzenleme
Tek tip risk ölçümüne odaklı bir yapı	Bankaların dahili risk yönetim metodolojilerine, denetimlere ve piyasa disiplinine dayalı bir yapı
Tüm kuruluşlar için tek tip model uygulanmaktadır.	Daha esnek bir uygulama sağlamaktadır (daha iyi risk yönetimi için sermaye teşvikleri uygulanabilmektedir)
Risk temeline dayalı sermaye gereği yapısı	Riske daha fazla duyarlıdır

Kaynak: TBB, 2002, 3

1.1. Temel Yapı

BASEL II genel olarak bankalar için bir sermaye yeterliliği düzenleme aracıdır. Basel I’e oranla sermaye yeterliliği hesaplamalarında oldukça köklü değişiklikler getiren yeni uzlaş, üç yapısal bloktan oluşmaktadır (Şekil 1). Günümüzde hızla değişen mali piyasalar, kapsamlı ve esnek bir sermaye yeterlilik çerçevesi gerektirmektedir (Sezer v.d., 2006, 6). Basel Komite, bu amacın üç temel yapı ile gerçekleştirileceğine inanmaktadır. Bunlar; asgari sermaye yükümlülüğü, sermaye yeterliliğinin denetim otoritesi tarafından kontrolü ve piyasa disiplindir.

Şekil 1: Basel II’nin Temel Yapısı

Kaynak: Powell, 2004

1.1.1. Minimum Sermaye Yeterliliği (Birinci Yapısal Blok)

Basel II'nin ilk temel yapısı olan *Minimum Sermaye Yeterliliği* ile, kurumların karşı karşıya kaldıkları piyasa riski, kredi riski ve operasyonel risk için minimum sermaye yeterliliğinin hesaplanması amaçlanmaktadır. Bu yeni düzenlemede de, sermaye yeterliliği standart rasyo koşulu aynı kalmıştır. Bu oran, minimum yüzde 8* seviyesinde olmalıdır. Basel II hükümleri gereği, sermaye yeterlilik standart rasyosu aşağıda ki şekilde hesaplanmaktadır:

$$\text{Sermaye Yeterlilik Rasyosu} = \frac{\text{Özkaynak}}{(\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} + \text{Operasyonel Risk}^{**})} \geq \%8^{***}$$

Kredi riski, bankanın kullandığı kredinin, satın aldığı menkul kıymetin veya herhangi bir şekilde verdiği paranın geri dönüşünün kısmen ya da tamamen olmamasını; *Piyasa riski*, finansal piyasalarda oluşan volatilitelere bağlı olarak, faiz oranları, döviz kurları ve hisse senedi fiyatlarında meydana gelen değişimler sonucunda, bir bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme riskini, *Operasyonel risk* ise, bir bankanın işlemeyen ya da uygun olmayan iç süreçler, insanlar, sistemler ya da dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riskini ifade etmektedir (Sezer v.d., 2006, 6).

Basel II'de öngörülen kredi riski ölçüm modelleriyle, bankaların kredi riskini üstlenmesi, yönetmesi ve nihayetinde bu risk için asgari sermaye gereksinimini belirlemesi hedeflenmektedir. Piyasa riskinin hesaplanmasında standart yaklaşım ve içsel hesaplama teknikleri kullanılırken, Basel II ile birlikte ilk defa "*operasyonel risk*" bölümü sayısal riskin hesabına, değişken faktör olarak eklenmiştir (Sezer v.d., 2006, 7).

Tablo 2: Basel II'de yer alan alternatif ölçüm yöntemleri

Gelişmişlik Düzeyi	Piyasa Riski (1996 Değişikliği)	Kredi Riski	Operasyonel Risk
Basit		Basitleştirilmiş Standart Yaklaşımı (BSY)	Temel Gösterge Yaklaşımı
Orta	Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım	Alternatif Standart Yaklaşım Standart Yaklaşım
Gelişmiş	Riske Maruz Değer Yaklaşımı	Temel İçsel Derecelen-dirmeye Dayalı Yaklaşım (TIDDY) Gelişmiş İçsel Derecelen-dirmeye Dayalı Yaklaşım (GIDDY)	İleri Ölçüm Yaklaşımı.

Kaynak: Yüksel, 2005, 5.

* Türkiye'de sermaye yeterlilik rasyosu; 1989 yılında %5, 1990 yılında %6, 1991 yılında %7, 1998 yılında ise %8 olarak uygulanmıştır (Atiker, 2005, 2).

**Operasyonel risk ilk defa dahil edilmiştir.

*** İkinci yapısal blok kapsamında yer alan %8'lik bu oranın banka nezdinde artırılması mümkün olabilmektedir.

Piyasa riskinin hesaplanmasına yönelik düzenlemelerde, büyük ölçüde 1996 yılında yapılan düzenlemeler korunmuş ve piyasa riskine ilişkin standart yöntem ve riske maruz değer yöntemi tanımlanmıştır. Operasyonel riskin hesaplanmasında ise, basit yaklaşım, standart yaklaşım ve ileri ölçüm yöntemi olmak üzere üç yöntem tespit edilmiştir. Operasyonel riskin hesaplanmasında basit yaklaşım, bankanın son üç yıldaki faaliyet kârını esas almaktadır. Standart yaklaşımda ise faaliyetler, belirli kategorilere ayrılmakta ve her bir kategori için tespit edilen katsayı ile bu faaliyet kategorilerine ilişkin kârlar çarpılmak suretiyle hesaplama yapılmaktadır. İleri ölçüm yöntemlerinde, istatistikî yöntemler kullanılarak veri setinden beklenen kayıp ve beklenmeyen kayıpların hesaplanması suretiyle operasyonel riskin hesaplanması yapılabilmektedir.

1.1.2. Denetim Otoritesinin Gözden Geçirmesi (İkinci Yapısal Blok)

İkinci yapısal blok, sermaye yeterliliğinin denetim otoritesi tarafından gözden geçirilmesi üzerinedir. Komite, uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalara ilişkin sermaye çerçevesinin önemli bir parçası olarak denetimsel incelemeyi, hem kanuni asgari sermaye gereksinimi, hem de piyasa disiplini temel dayanakları açısından tamamlayıcı bir unsur olarak görmektedir.

Denetimcilerin, bir bankanın sermaye pozisyonunu incelemedeki amacı, bankaların doğru bir şekilde değerlendirilmiş risklerine karşılık, tutmaları gereken sermayeyi belirleyecek birer içsel yöntemle sahip olduklarından emin olabilmektir. Eğer sermaye, riske karşı yeterli bir destek sağlamıyorsa, denetimsel müdahalenin erken bir aşamada yapılmasını sağlayacaktır. Denetim otoritesi, bankaların riskleri oranında sermaye tutmaları konusunda sorumlu durumdadırlar. Gözetim uygulamaları, bankaların yeterli sermayeye sahip olmalarının, karşılaştıkları her riskle baş etme gücüne sahip olduğu anlamına gelmediğini; bunun sağlanabilmesi için, bankanın devamlı olarak daha

iyi risk ölçüm, izleme ve yönetim tekniklerini uygulamaya koymasını gerektiğini vurgulamaktadır. Gözetim süreçlerinde, bankanın gerekli sermaye yapısına sahip olmasının yanında risk ölçüm tekniklerinin yetkinliğinin de incelenmesi, içsel kontrol mekanizmalarının güçlendirilmesi hedeflenmelidir. Mevcut sermaye, riske karşı yeterli bir önlem olarak görülemediği takdirde gerekli tedbirlerin daha erken bir zamanda alınmasını sağlamalıdır (TBB, 2006).

Denetim otoritesinin, sermaye yeterliliğini gözden geçirmesi ile ilgili olarak, başlıca şu dört düzenleme getirilmiştir (BDDK, 2004);

- Bankaların, risk profilleri ile ilişkili bütünsel bir sermaye yeterliliği değerlendirme süreci ile sermaye seviyelerinin korunmasına yönelik stratejilerin olması gerekmektedir.

- Denetim otoriteleri, bankaların kendi içsel sermaye yeterliliği değerlendirmeleri ve stratejileri ile birlikte yasal sermaye yeterliliğini izleme ve sağlama kabiliyetlerini de incelemeli ve değerlendirmelidir.

- Denetim otoriteleri, bankaların asgari yasal sermaye yükümlülüğünün üzerinde sermaye ile faaliyette bulunmalarını istemeli ve asgari yükümlülüğünün üzerinde sermaye bulundurmalarını sağlayacak güce sahip olmalıdır.

- Denetim otoriteleri, bankaların risk profiline göre belirlenen sermayelerinin asgari seviyenin altına düşmesini engellemek için erken müdahalede bulunabilmelidir. Sermayenin korunamadığı veya tekrar yerine konulmadığı zamanlarda, bankadan hızla düzeltici tedbirlerin alınması istemelidir.

1.1.3. Piyasa Disiplini (Üçüncü Yapısal Blok)

Yeni düzenlemenin son prensibi olan *Piyasa Disiplini* ile anlatılmak istenen, bir bankanın diğer piyasa katılımcıları tarafından durumunun değerlendirilmesinin sağlanmasıdır. Bankalar, gerekli tüm bilgileri zamanında ve şeffaf bir biçimde açıklamakla yükümlü olacak, böylece piyasa

sa katılımcılarının değerlendirmeleri anlam kazanacaktır. Bu tür bilgiler, en azından bankanın finansal durumu ve performansı, iş faaliyetleri, risk profili ve risk yönetimi faaliyetleri konusunda niceliksel ve niteliksel detayları içermelidir. Piyasa disiplini sürecinin sağlanması, diğer prensiplerde olduğu gibi gözetim ve denetim otoritelerinin sorumluluğunda olacaktır. Basel Komite, özellikle sermaye oranları, risk üstlenimi ve sermaye yeterliliği hususunda bankaların saydamlığının sağlanmasının piyasa disiplini açısından çok önemli olduğunu belirtmektedir (Sezer v.d., 2006, 7).

Yeni sermaye yeterlilik standardında piyasa disiplini bankaların daha şeffaf bir yapı sergilemeleri ile sağlanacaktır. Şeffaf bir yapı, piyasa katılımcılarının bankaların risk yapıları ve sermaye yeterliliği pozisyonları konusunda daha fazla bilgi sahibi olabilmelerini sağlamaktadır. Yeni yapı, bankaların kamuoyuna açıklamalarında, sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında ve risklerin değerlendirilmesi gibi alanlarda kullanılmak üzere, gereken

şartları ve önerileri ortaya koymaktadır (Aydoğmuşoğlu, 2007,25).

1.2. KOBİ: Basel II'ye Göre Portföy Sınıflandırması

Basel II'de KOBİ'lere yönelik en kritik bölüm, KOBİ tanımıdır. Bu tanım bazı durumlarda, kredilerin hangi portföye dahil edileceği açısından önem kazanırken, bazı durumlarda ise aynı portföy içerisinde büyük ölçekli şirketler ile KOBİ kredilerinin farklı sermaye yükümlülüklerine tabi olması sonucunu doğurmaktadır (Yüksel, 2006, 15).

Basel II'de bir şirketin KOBİ olarak tanımlanabilme şartı 50 milyon euroyu geçmemektir. Buna göre toplam yıllık satış hasılatı 50 milyon euroyu geçmeyen firmalar, KOBİ olarak sınıflandırılmaktadır. İstisnai olarak, toplam cironun firma büyüklüğü açısından anlam taşımadığı düşünüldüğü zaman bankalar, toplam ciro yerine bilanço toplamını dikkate alabileceklerdir (BCBS, 2004, 273).

Tablo 3: Basel II'ye Göre Firma Sınıflandırması

Kredi Tutarı (EUR)	Yıllık Satış Cirosu (EUR)	Portföy
> 1.000.000	> 50.000.000	Kurumsal
> 1.000.000	< 50.000.000	<i>Kurumsal KOBİ</i>
< 1.000.000	> 50.000.000	Kurumsal
< 1.000.000	< 50.000.000	<i>Perakende KOBİ</i>

Tablo 3'e göre;

- Bir bankacılık grubundaki toplam kredisi 1 milyon Euro'nun altında olan KOBİ'ler; "*Perakende KOBİ*"

- Bir bankacılık grubundaki toplam kredisi 1 milyon Euro'nun üzerinde olan KOBİ'ler ise; "*Kurumsal KOBİ*" olarak sınıflandırılmaktadır.

1.2.1. Basel II'ye Göre Kredi Riski Ölçüm Yaklaşımları

Basel II kriterleri ile KOBİ'lerin en önemli bağlantı noktası, bankaların KOBİ'lere kullandıkları krediler karşı-

lığında, bulundurmaları gereken sermaye miktarını hesaplamaları zorunluluğudur.

Basel II - standart yaklaşımın Basel I'e göre getirdiği en önemli yenilik, ilgili risk ağırlıklarının belirlenmesinde bağımsız derecelendirme kuruluşları (External Credit Assessment Institutions - ECAI) tarafından ülkeler, bankalar ve şirketlere verilen derecelendirme notlarının kullanılmasıdır (Sezer v.d., 2006, 8).

Bankalar KOBİ'lere kredi kullandırırken, karşı tarafın taşıdığı riski bazı yöntemlere göre ölçmek durumundadır. Basel II'ye göre bu risk, dört yöntemle ölçülebilmektedir. Bunlar;

- Basitleştirilmiş standart yaklaşım (BSY)
- Standart yaklaşım (SY)
- Temel içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım (TİDDY)
- Gelişmiş içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım (GİDDY)

Bu yöntemleri kısaca tanımlayalım.

1.2.1.1. Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (BSY)

Basitleştirilmiş standart yaklaşıma göre, KOBİ kredilerinin tabi olacağı sermaye yükümlülüğü ile herhangi bir derecelendirme notu arasında bir bağlantı kurulmamıştır. Burada önemli olan aynı portföyde yer alan KOBİ'lerin kredilerinin aynı sermaye yükümlülüğüne tabi tutulmasıdır. Örneğin perakende KOBİ olarak sınıflandırılan KOBİ kredileri %75, kurumsal KOBİ olarak sınıflandırılan KOBİ kredileri ise %100 risk ağırlığına tabi olacaktır.

1.2.1.2. Standart Yaklaşım (SY)

Tablo 4'de de görüldüğü üzere kurumsal KOBİ olarak sınıflandırılan ve bu sınıflandırmanın dışında kalan kurumsal nitelikli tüm şirketlerin, standart yaklaşıma göre kredi riskinin ölçümünde, dış derecelendirme kuruluşlarının vermiş oldukları derecelendirme** notları kullanılarak risk ağırlıkları belirlenecektir. Perakende KOBİ olarak sınıflandırılan şirketler ise standart bir oran olan yüzde 75 risk ağırlığına tabi tutulacaklardır.

Standart yaklaşımda bankalar, bilanço içi ve bilanço dışı kalemlerde izledikleri pozisyonlarına, belli bir risk ağırlığı vererek, risk ağırlıklı varlıklarının toplamına ulaşmaktadırlar. Risk ağırlığının yüzde 100 olması, o pozisyonun risk ağırlıklı aktiflerinin hesaplanmasında tüm değerinin dikkate alınması, yani yüzde 8'lik bir sermaye ihtiyacının ortaya çıkması anlamına gelmektedir. Benzer şekilde yüzde 20'lik bir risk ağırlığı ise, o varlığın yüzde 1,6'sı kadar sermaye ayrılması gerektiğini göstermektedir. Standart yöntemde mevcut risklerin tümü, özel karşılıklar hariç tutularak, net alacak tutarı üzerinden ağırlandırılmaktadır (Albayrak, 2008, 5).

Tablo 4: Standart Yaklaşıma Göre KOBİ Kredilerine Uygulanacak Risk Ağırlıkları

Derecelendirme Notu	Şirket	
	Perakende	Kurumsal
	Risk Ağırlığı (%)	Risk Ağırlığı (%)
AAA / AA- arası	75	20
A+ / A- arası		50
BBB+ / BB- arası		100
BB-'nin altı		150
Derecelendirilmemiş		100

** *Derecelendirme*: BASEL II'de sermaye gereğinin belirlenmesi sürecinde, borçluların risk ağırlıkları, sahip oldukları kredi notuna bağlı olarak belirlenmektedir. Firmaların derecelendirme kuruluşları tarafından finansal (bilanço, gelir tablosu gibi finansal verilerinin değerlendirilmesi) ile niteliksel (kurumsal yönetim, süreçler, ...vb) faktörlerinin değerlendirilmesi sonucu bir derecelendirme notu verilmektedir. Derecelendirme, şirket kapasitesi ve finansal yükümlülüklerini zamanında yerine getirebilmesinin takdir edilen değeridir ve endüstri karşılaştırmasına dayanmaktadır. Bu not bankaya, ilgili firmaya verilecek kredinin taşıyacağı riski göster-

mekte ve BASEL II sermaye yükümlülüğün göre, bunun için ne kadar sermaye ayrılacağını göstermektedir.

Basel II ile birlikte kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka, hem daha çok risk alacak, hem karşılık olarak daha çok sermaye tutacak dolayısıyla daha çok kaynağını (aktifte getirili değere dönüşememe veya pasifte maliyetli kaynağın azaltılamaması kadar) getirden mahrum bırakacaktır. Dolayısıyla bankaların katlanacakları bu ilave maliyeti,

kredi faiz oranlarına yansıtılmaları beklenmektedir. Oysa Basel I'de risk derecelendirmesine göre KOBİ tanımlaması yapılmamış olup, kredi maliyetleri de bu bakımdan ortaya konulmamıştır (Akbulut, 2008, 108).

1.2.1.3. Temel ve Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım (TİDDY- GİDDY)

Kredi riskinin hesaplanmasında İçsel Derecelendirmeye Dayalı (İDD) Yaklaşımında, belirli asgari koşullara uymak ve kamuyu bilgilendirme yükümlülüklerini yerine getirmek suretiyle, İDD yaklaşımını kullanmak için denetim otoritesinin onayını alan bankalar, belirli bir krediye ilişkin sermaye gereksinimini, risk bileşenleri için yapmış oldukları içsel tahminlere dayanarak belirleyebilecektir. Risk bileşenleri; temerrüde düşme olasılığı, temerrüt halinde kayıp yüzdesi, temerrüde düşme durumunda risk tutarı ve efektif vadeyi içermektedir. İçsel derecelendirme yaklaşımında, her banka kendi içsel modelini ve veri setlerini kullanabilmek için daha fazla serbestliğe sahiptir. Standart yaklaşımdan farklı olarak, içsel derecelendirme yaklaşımını kullanacak bankalar, risk duyarlılığı yüksek içsel değerlendirmelerine göre varlıklarına, risk ağırlığı saptayabilecekleri için sermaye karşılıkları optimum seviyede ayrılacaktır. İDD yaklaşımında sermaye yükümlülüğü temel olarak, bankalar tarafından müşterilerine verilen derecelendirme notları ile ilişkilendirilmiştir.

Bankaların, içsel derecelendirme yaklaşımını kullanarak kredi risklerini ölçebilmeleri için en az 3 yıldır Basel II'de belirtilen minimum gereklilikleri sağlayan bir derecelendirme (rating) sistemini kullanıyor olmaları gerekmektedir. İçsel derecelendirme yaklaşımının temel uygulama süreci sırasıyla; risk kategorilerinin sınıflandırılması ve gerekli veri setlerinin belirlenmesi, teminatların değerlendirilmesi, risk ağırlıklarının kalibrasyonu ve portföy hassas değerlendirme düzeltmelerinin yapılması safhalarından oluşmaktadır.

Bu noktada temel ve gelişmiş olmak üzere iki çeşit içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım ortaya çıkmaktadır. TİDD yaklaşımında genel kural olarak bankalar temerrüde düşme olasılığını kendileri belirlemektedirler. Diğer risk bileşenleri için ise denetim otoritesinin tahminleri esas alınmaktadır. GİDD yaklaşımında ise bankalar asgari standartlara uymak şartıyla temerrüde düşme olasılığını, temerrüt halinde kayıp yüzdesini, temerrüde düşme durumunda risk tutarını ve efektif vade hesaplamalarını kendileri yapmak durumundadırlar. Sermaye gereksiniminin belirlenmesinde bankaların, temel ve gelişmiş yaklaşım ayrımı olmaksızın verilen risk ağırlık fonksiyonlarını kullanmaları zorunludur.

İDD yaklaşımından birisini benimseyen bir bankanın, benimsediği bu yaklaşımı uygulamayı sürdürmesi beklenmektedir. Bankanın kendi isteğiyle standart yaklaşıma ya da temel yaklaşıma dönmesi ise ancak olağandışı durumlarda mümkün olabilmektedir.

Basel II İDD yaklaşımı ile birlikte, standart metotta var olan teminat sınırlaması ortadan kalkmaktadır. Bankalar, temerrüde düşen kredileri için kayıp oranlarını, geçmiş veri setlerini de dikkate alarak tahmin edecek ve söz konusu kayıp oranlarını sermaye yükümlülüklerini hesaplamak üzere kullanacakları formülasyonlara dahil ederek kredi risklerini azaltabileceklerdir.

Teminatın risk azaltıcı etkisinin ulusal denetim otoritesine ispat edilmesi halinde, her türlü teminat kredi riskinin hesabında dikkate alınabilecektir.

Örneğin, standart metotta gerçek müşteri çek senedi risk azaltıcı unsur olarak kabul edilmezken, İDD yaklaşımında bu teminat türü, sermaye gereksiniminde ve kredi fiyatlamasında olumlu bir etkiye sahip olabilecektir.

Sonuç olarak, Basel II'de öngörülen risk ölçümleme yöntemlerinin gelişmişlik düzeyi arttıkça risk azaltma tekniklerinin uygulama alanı genişlemektedir. İçsel derecelendirme yaklaşımı, bankaların kendi içsel veri setlerinden hareketle tahmin yapmalarına imkan tanısa da,

kontrol ve onay mekanizmasının daha sıkı bir biçimde işleyeceği düşünülmektedir (BDDK, 2004; Sezer v.d., 2006, 11; Boyacıoğlu, 2006, 162; Aydoğmuşoğlu, 2007, 36 ;TBB, 2006).

2. BASEL II: KOBİ'lere Muhtemel Etkileri

Basel II'nin KOBİ'lere etkisi, bankalar için getirilen minimum sermaye yükümlülüğü düzenlemelerinden kaynaklanan dolaylı bir etki olmaktadır. Basel II yeni bir sermaye yeterliliği hesaplamasının ötesinde, kapsamlı bir risk yönetim kültürünü yerleştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu açıdan yeterince şeffaf, iyi yönetilen, sermaye yapısı güçlü, finansal ve niteliksel bilgi sahibi, müşteri odaklı ve kaliteye yönelik çalışan KOBİ'ler, değişime kolaylıkla ayak uydurabilecek ve rekabet avantajı sağlayabileceklerdir. Bu işletmelerin esnek yapıları ve bankalarla olan yakın ilişkileri ile uyum sürecini sorunsuz bir şekilde tamamlayabileceği düşünülmektedir.

Basel II'nin yeni risk değerlendirme ve derecelendirme yaklaşımı KOBİ'leri, borçlanma faaliyetlerini eskisi gibi sürdürbilmeleri için bazı değişikliklere başvurmayaya zorlayacaktır. Bunlardan en önemlisi teminatların etkilerinin değişmesi olacaktır. Ülkemizde yaygın olarak kullanılan teminatlar, Basel II'nin uygulamaya geçmesiyle birlikte, birer risk azaltıcı unsur olmaktan çıkacaktır. Örneğin, hali hazırda her 10 teminattan 4'ü olarak gösterilen ipotekler ile taşıt ve ticari işletme rehinleri, Basel II kriterleri çerçevesinde, risk azaltıcı unsur olmaktan çıkmaktadır. Bu da bankaların KOBİ'lerden talep edeceği teminatların artmasına sebep olabilecektir.

Teminatların risk azaltmada kullanılma alanı, uygulanan yöntemlere göre de değişmektedir. Bir teminat, standart yaklaşımda risk azaltma özelliği taşımazken, gelişmiş içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda risk azaltıcı bir özellik olarak kullanılabilir. Kullanılan yöntemin gelişmişlik düzeyi arttıkça, teminatların risk azaltıcı etkisinin alanı da genişlemektedir.

Basel II ile birlikte KOBİ'lerin kredi imkanlarına avantajlı faiz oranları ile erişebilmesi için önem arz eden konuların başında derecelendirme şartlarının sağlanması gelmektedir. Bu doğrultuda, KOBİ'lerin iyi bir derecelendirme notuna sahip olabilmeleri için ilk aşamada kurumsal yönetim ilkelerinin benimsenmesi ve uygulanması, kayıt dışı faaliyetlerin bulunmaması, başta yüksek öz kaynak seviyesi olmak üzere güçlü bir mali yapıya sahip olmaları, KOBİ'lerin faaliyetleri dolayısıyla karşı karşıya kaldıkları riskleri yönetebilme yeteneği, bağımsız kredi değerlendirme kuruluşları ve bankalar tarafından istenen bilgileri sağlıklı ve zamanında sunabilme yeteneği ön plana çıkacaktır.

Derecelendirme kuruluşları veya bankalar tarafından KOBİ'lere derecelendirme notu verilirken, uluslararası muhasebe standartlarına uygun mali tablolar üzerinden değerlendirme yapılacak olup, işletmelerin sadece finansal verileri ile değil işletme ortak ve yöneticilerinin bilgi ve deneyimleri, kurumsal yönetim anlayışları, risk yönetebilme yetenekleri, üretilen/satılan malın kalitesi, pazar payı gibi faktörler de dikkate alınacaktır. Finansal planlama yapabilen uzman kadroları istihdam eden, mali bünyesi güçlü olan kayıt dışı faaliyetleri bulunmayan, şeffaf bir şekilde bilgi akışını sağlayabilen, risk azaltıcı unsur olarak kabul edilen teminatları verebilen işletmeler daha iyi derecelendirme notu alarak daha düşük maliyetlerle kredi kullanabileceklerdir (Uyar, Cengiz, 2008, 215; Yılmaz, Selimoğlu, 2008, 128; Yüksel, 2005, 37; Aydoğmuşoğlu, 2007, 96).

3. İnceleme: Antalya Organize Sanayi Bölgesi KOBİ'leri, BASEL II Öncesi Mevcut Durum Analizi ve Fikri Hazırlıkları

3.1. Amaç, Yöntem ve Örneklem

Çalışmanın amacı, Türkiye'de yürürlüğe girmesi, en son olarak Ocak 2008'de yapılan değişiklikle ucu açık olmak koşulu ile ileri bir tarihe ertelenmiş olan Basel II kriterleri öncesinde, Antalya'da faaliyette bulunan KOBİ'lerin, Basel II bakış açısın-

dan mevcut durum analizlerinin yapılması, Basel II kriterleri hakkında bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve ilgili kriterlerden etkilenme durumlarının, ortaya konulmasıdır.

Antalya Organize Sanayi Bölgesi, 1976 yılında Antalya Ticaret Sanayi Odası öncülüğünde kurulmuş ve halen bünyesinde çeşitli sektörlerden 105 “2008 yılı verilerine göre” KOBİ’yi barındırmaktadır. Bu işletmelerin tamamı ile belirlenen amaç doğrultusunda, yüz yüze bir anket çalışması yapılmıştır. Ancak ilgili işletmelerden bazılarının anket çalışmalarına sıcak bakmamaları, bazılarının, anketi yanıtlayacak yetkililerinin olmadığını ifade etmeleri ve doldurulmasına karşın yapısal olarak uygun özellikleri taşımayan iki anketin de iptal edilmesi nedenleri ile toplam da 49 anket analize uygun olarak belirlenmiştir. Çalışmanın *geri dönüşüm oranı* %46,7 olarak gerçekleşmiştir.

3.2. Bulgular

Tablo 5 : İşletmelerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı 1 (N=49)

<i>Sektörel Dağılım</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Sektörel Dağılım</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Gıda – İçecek	7	14,3	Lojistik	1	2,0
Tekstil	4	8,2	Dayanıklı tükt. mall.	7	14,3
Mermer	4	8,2	Makine - teçhizat	2	4,1
Mot.kara taşıtları	1	2,0	Cam	2	4,1
Kağıt	3	6,1	Elektrik	3	6,1
Taş – toprak	2	4,1	Diğer	13	26,6

Sektörel olarak baktığımızda, araştırmaya katılan işletmelerin oldukça dağınık olarak konumlandığı görülmektedir. Aslen bu durum KOBİ’lerin sermaye yetersizliklerinin bir nedeni olarak da görülmektedir. Yani KOBİ’lerimizin çok çeşitli alanlarda faaliyet göstermek istemelerinin sonucunda, yetersiz sermayenin faaliyet konusu farklı işletmeler arasında dağıtılması nedeni ile öz finansman eksikliği gündeme gelmektedir (Yazıcı v.d., 2008, 119).

Tablodan da görüldüğü üzere, gıda ve içecek işletmeleri %14,3’lük oran ile ilk sırayı almaktadır.

Araştırmamızı, üç ana soru takımı desteklemektedir. İlk soru takımı, ilgili işletmenin demografik bilgilerini belirlemeye yönelik olarak hazırlanmış sekiz sorudan oluşmaktadır. İkinci soru takımı, ilgili işletmenin genel olarak yönetim, muhasebe ve finans sistemlerini belirlemeye yönelik olarak hazırlanmış yirmi bir sorudan oluşmaktadır. Son olarak üçüncü soru takımı, ilgili işletmelerin Basel II farkındalığı ile bu yöndeki fikri hazırlıklarını ölçmeye yönelik on dört önermeden oluşmaktadır.

Araştırmamızın amacından da anlaşıldığı üzere, bu araştırma Basel II öncesinde Antalya KOBİ’lerinin mevcut durumları ile Basel II farkındalıkları ve fikri hazırlıklarını ortaya koymaya çalışan tanımlayıcı bir araştırmadır. Bu nedenle ilgili amacımıza ulaşabilmek için frekans ve yüzdelerle çalışılmıştır.

Antalya KOBİ’lerinin;

- %95,9’u yalnızca yurtiçi pazarda faaliyette bulunurken, bunların %55,1’i hem yurtiçi hem de yurtdışı pazarda faaliyette bulunmaktadır.

- %79,6’sı sahipler tarafından yönetilmektedir. Profesyonel yöneticilerin oranı yalnızca %20,4’dür. Bu da bize, KOBİ’lerimizin aile şirketi yapısında olduğunu göstermektedir.

- Yöneticilerin %59,2’si lisans mezunudur. Orta öğretim mezunu olan yöneticilerin oranının yalnızca %8,2’de kalması sevindiricidir.

Tablo 6: İşletmelerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı 2 (N=49)

Pazar	n	%	Yönetici	n	%
Yurtiçi	47	95,9	Sahip (ler)	39	79,6
Yurtiçi-Yurtdışı	27	55,1	Profesyonel	10	20,4
Yönetici Eğit.Düzeyi	n	%	Faaliyet Süresi	n	%
Orta öğretim	4	8,2	1-5 yıl	18	36,7
Ön lisans	4	8,2	6- 15 yıl	14	28,6
Lisans	29	59,2	16 -25 yıl	11	22,4
Lisans üstü	12	24,5	26 – 35 yıl	3	6,1
			35 yıl +	3	6,1
Yıllık Ciro(000.000EURO)	n	%	Çalışan Kişi Sayısı	n	%
.. - 1	6	12,2	1-10	6	12,2
1 - 5	12	24,1	10-50	26	53,0
5 - 10	14	28,2	50-100	7	14,1
10 - 15	6	12,2	100-250	10	20,1
15 - 20	1	2,0	Ana Faaliyet Alanı	n	%
20 - 25	2	4,0	Ticaret	7	14,2
25 - 50	2	4,0	İmalat	38	77,6
50 - +	6	12,2	Hizmet	4	8,2

- %36,7'si yalnızca 1-5 yıldır faaliyette bulunmaktadır. Yani geçmişi çok eskiye dayanmamaktadır. Büyük ihtimalle kurucuları da şu an ki sahipleridir.

- %24,5'inin yıllık cirosu 5-10 milyon YTL'dir. Basel II-Standart Yaklaşımına göre yıllık net satışları 50 milyon Euro'yu geçen işletmeler, kurumsal KOBİ olarak tanımlanmakta ve risk ağırlığı %100 olarak kabul edilmektedir. Çalışmamızda bu sınıfa giren işletmelerin oranı yalnızca %12,2'dir. Anketimize katılan işletmelerin çoğu perakende KOBİ niteliğine sahiptir. Bu durum özellikle, kredi kurumları açısından minimum sermaye bulundurma gerekliliği itibariyle önemli bir avantaj sağlamaktadır. KOBİ'ler açısından baktığımız da ise; özellikle bankalar, karşılık olarak ayıracakları sermaye tutarını göz önünde bulundurarak, kendileri açısından daha avantajlı olan KOBİ'lere öncelikli olarak kredi tahsis etmeyi tercih edecekleri için, işletmelerin daha kolay bir şekilde finansman imkanı sağlayabilecekleri düşünülmektedir.

- %53'ü bünyelerinde 10-50 kişi çalıştırmaktadır. Demek ki bu işletmelerin büyük çoğunluğu, küçük işletme yapısındadır. %12,2'si mikro işletme, %34,2'si (%14,1+20,1) ise orta büyükte işletmedir.

- %77,6'sının ana faaliyet alanı imalattır.

Tablo 7: İşletmelerin Yönetim, Muhasebe Sistemleri, Finansman Şekillerine Göre Dağılımı 1 (N=49)

Kapasite Kullanım (%)	n	%	KOBİ Dest. Yararlanma	n	%
... - 40	1	2,0	Faydalanırsız	21	42,9
40 – 59	13	26,5	Haberdar değiliz	12	24,4
60 – 79	16	32,7	Faydalanmayız (bürokrasi)	10	20,4
80 – 100	19	38,8	Faydalanmayız (yetersiz)	6	12,2
Risk Derecelendirmesi	n	%	Muhasebe Bilg. Hazırlan.	n	%
Evet	21	42,9	GKGMDS uygulama	25	51,0
Hayır	25	51,0	Vergi temelli	16	32,7
Yeni başvuru	3	6,1	Doğruluk ve güvenilirlik	7	14,2
Finansal Danışman	n	%	Kurum içi amaçlar	1	2,0
Mali müşavirlerden	32	65,3	IAS Bilgi	n	%

Vergi elemanlarından	1	2,0	Evet	15	30,6
Danışm. firmalarından	5	10,2	Hayır	19	38,8
Üniversitelerden	3	6,0	Uyum aşamasında	15	30,6
Hayır kullanmıyorum	8	16,3			

Antalya KOBİ'lerinin;

- %32,7'si %60-79'luk bir kapasite kullanım oranı ile çalışmaktadır.
- %42,9'u KOBİ'lere sağlanan finansal destek uygulamalarından faydalanırken, %24,4'ünün bu uygulamalardan haberdar olmaması dikkat çekicidir.
- %51'i risk derecelendirmesi yapmadığını belirtirken, yaklaşık olarak aynı oranda ise (%42,9+%6,1) risk derecelendirmesinin yapıyor olması Basel II geçiş süreci için sevindirici bir unsurdur.
- %51'i muhasebe bilgilerinin hazırlanışında genel kabul görmüş muhasebe ve denetim standartlarına uyumu esas aldıklarını belirtirken, %32,7'si vergi temelini

baz alarak muhasebe uygulamalarına yön verdiklerini dile getirmişlerdir.

- %65,3 gibi büyük bir çoğunluğu finansal danışman kullandıklarını ve bu konuda mali müşavirlerden destek aldıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda üniversitelerden alınan desteğin %6'da kalması ise oldukça üzücü bir durumdur.

- Yalnızca %30,6 oranında ki bir grup işletme, uluslararası muhasebe standartları konusunda bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Bu orana uyum çalışmalarının yapıldığı işletmeleri de eklersek %61,2 oranını elde edebiliriz.

Tablo 8: İşletmelerin Yönetim, Muhasebe Sistemleri, Finansman Şekillerine Göre Dağılımı 2 (N=49)

<i>Stratejik Plan</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Kalite Belgesi</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Var	39	79,6	Var	30	61,2
Yok	10	20,4	Yok	19	38,8
<i>İç Denetim Sistemi</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Prof. Finans Yetkilisi</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Var	30	61,2	Var	32	65,3
Yok	3	6,1	Yok	17	34,7
Kısmen	16	32,7			

Antalya KOBİ'lerinin;

- %79,6'sının işletmenin üst yönetimi tarafından yapılan stratejik bir plana sahip olması, gerek kurumsallaşma açısından gerekse stratejik planlamanın getirdiği her alanda ki yönetsel faydaların elde edilebilmesi açısından oldukça önemlidir.
- %61,2'sinin kalite belgesi bulunmaktadır. Bunların hemen hepsi ISO grubuna ait belgelerdir.
- %61,2'si, bünyelerinde etkin bir şekilde işleyen iç denetim mekanizmasının olduğunu belirtmiştir.
- %65,3'ünün, bünyelerinde görevli profesyonel bir finans yetkilisi bulunmaktadır.

Tablo 9: İşletmelerin Yönetim, Muhasebe Sistemleri, Finansman Şekillerine Göre Dağılımı 3 (N=49)

<i>Sıkıntı Alanları</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Finansman Sıkıntıları</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Finansman	38	77,6	Tahsilat	40	81,6
Yönetim	9	18,4	Kredi faiz oranları	31	61,3
Üretim	16	32,7	Kredi sınırlılığı	11	22,4
ARGE	15	30,6	Teminat sıkıntısı	10	20,4
Pazarlama	18	36,7	Sermaye yetersizliği	7	14,3

Antalya KOBİ'lerinin;

- %77,6'sı, işletme faaliyetlerini yürütürken yaşadığı sıkıntı alanı olarak finansman seçeneğini işaretlemiştir. Bu oranı, %36,7 ile pazarlama sorunları takip etmektedir.
- Finansman konusunda, en önemli sorununun ise tahsilat (%81,6) ve kredi faiz oranları (%61,3) olduğu görülmektedir.

**Tablo 10: İşletmelerin Yönetim, Muhasebe Sistemleri,
Finansman Şekillerine Göre Dağılımı 4 (N=49)**

Fon Temin Kaynakları	n	%	Neden Banka Kredisi	n	%
Tamamen öz kaynaklar	22	44,9	Satışları arttırmak	13	26,5
Sermaye piyasaları	1	2,0	Yeni ürün geliştirmek	9	18,3
Banka kredileri	34	69,4	Yeni pazarlara açılmak	4	8,2
Sermaye artırım	5	10,2	Borçların finansmanı	15	30,6
Ortaklar	7	14,3	Kredi Türleri	n	%
Yeni ortak alımı	1	2,0	Yurtdışı fin. kurumları	4	8,2
Leasing - Factoring	16	32,7	Teşvik kredileri	17	34,7
Akrabalar	2	4,1	Ticari banka	30	61,2
Bnk. Krd. M.(Bin YTL)	n	%	Taahhüt kredisi	18	36,7
... - 100	6	12,2	Katılım bankası	9	18,4
100 - 250	9	18,4	Bankacılık İşlemleri	n	%
250 - 500	2	4,1	Para transferi	37	75,5
500 - 750	21	42,9	Kredi işlemleri	28	57,1
750 - +	2	4,1	Doğrudan tahsilât sist.	9	18,4
Banka Kredilerinde. Sıkıntı	n	%	Sigorta	5	10,2
Evet	19	38,8	Factoring - Leasing	12	24,5
Hayır	22	44,9	Fatura/vergi ödemeleri	22	44,9
Sıkıntı Alanları	n	%	Maaş ödemeleri	14	28,6
Banka teminatları	15	30,6	Yatırım işlemleri	7	14,3
Yetersiz öz kaynak yapısı	5	10,2	Çek/senet tahsilatı	25	51,0
Kredi faiz oranları	14	28,6	Üye işyeri işl.	5	10,1
Aşırı bürokratik işlemler	5	10,2			
Kredi masraf tutarları	8	16,3			
Bankaların tutumları	2	4,0			
Mali tabl. şeffaf olmaması	5	10,2			

Antalya KOBİ'lerinin;

• %69,4'u fon temin kaynağı olarak banka kredilerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu oranı %44,9 ile tamamen özkaynakla finanse olan işletmeler takip etmektedir. Bu oran, KOBİ'lerimizin genel olarak aile işletmeleri şeklinde kurulmuş ve yönetiliyor olmasının doğal sonucudur aslında.

• %30,6'sı neden banka kredisi sorusuna, mevcut borçlarının yeniden finansmanını sağlamak şeklinde cevap vermişlerdir. %42,9'u 500 - 750 bin YTL tutarlı kredi kullandıklarını belirtmişlerdir. Önceki başlıklarda da değinildiği üzere,

Basel II'ye göre, bir bankacılık grubundaki toplam kredisi 1 milyon Euro'nun altında olan KOBİ'ler; "Perakende KOBİ" olarak sınıflandırılmaktadır. Demek ki ilgili KOBİ'lerimiz de perakende sınıflandırması içerisinde yer almaktadır. BASEL II'ye geçiş süreci ile birlikte kredi kullanım oranının daha da düşme olasılığı bulunmaktadır ve bu olasılığın konjonktürel bir etki doğurabilmesi mümkündür. Buna sebebiyet vermemek için, ekonominin canlanma döneminde olması gerekmektedir. Fakat işletmeler, ekonominin ve işlerinin iyi gittiği dönemlerde bu tür yeniden yapılandırma uygulamalarını gündemlerine

almamakta; kriz dönemlerinde ise bunun için geç kalmış olduklarından, sonuç başarısızlık olmaktadır (Yazıcı, 2008, 121).

- %61,2'si banka kredilerinden en çok ticari banka kredilerini, bankacılık işlemlerinden ise %75,5 ile para transferini kullandıklarını belirtmişlerdir.

• %38,8'i banka kredilerinde sıkıntı yaşadıklarını belirtirken, bu sıkıntının %30,6 ile istenilen banka teminatlarında olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 11: İşletmelerin Yönetim, Muhasebe Sistemleri, Finansman Şekillerine Göre Dağılımı 5 (N=49)

<i>Teminat Varlıklar</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Teminat Varlıklar</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Müşteri çek ve senetleri	31	63,3	İşletme rehini	4	8,2
Şahsi-ortak kefaleti	10	20,4	Nakit mevduat karşılığı	7	14,3
Grup şirketi kefaleti	4	8,2	İhracat akreditifi karşılığı	5	10,2
Taşınmaz mal ipoteği	24	49,0	Diğer	4	8,2

Antalya KOBİ'lerinin;

- %63,3'ü teminat varlıklar olarak müşteri çek ve senetlerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Yine yaygın bir uygulama alanına sahip olan taşınmaz mal ipoteği, araştırmaya katılan işletmeler için de önemli bir teminat varlık olarak gösterilmektedir (%49). Basel II'de teminat olarak gösterilecek değerler, Basel I'e göre yeniden belirlenmiştir. Basel I'de geçerli olan bazı teminatlar, bu uygulamada sayılmamış, ya da risk azaltıcı etkisi olan bir kısım değerler, teminat gösterilebilecek değerler arasından çıkarılmıştır. Bu konuda getirilen en önemli değişiklik; ortak kefaleti, grup şirketi kefaleti, müşteri çek ve senetlerinin risk azaltıcı olarak teminat gösterilebilecek değerler arasından kaldırılmış olmasıdır. Teminatlar açısından diğer önemli değişiklik ise, ikamet amaçlı kullanılan gayrimenkullerin teminat olarak gösterilmesi halinde, risk ağırlığı Basel I'den farklı olarak, %35 olarak belirlenmiş olmasıdır. Bu itibarla gayrimenkullerin teminatlarda önemli bir yer tutması, bazı kısıtlamalarla beraber, kredi kurumları ve dolayısıyla KOBİ'ler için avantajlı bir durum ortaya çıkartmaktadır (Akbulut, 2008, 113). Araştırma kapsamında bulunan işletmelerde yaygın bir uygulama alanı bulan müşteri çek ve senetleri, Basel II uygulamaları açısından risk azaltıcı bir unsur olarak görülmemekte yani teminat varlık olarak kabul edilmemektedir.

BASEL II ile birlikte KOBİ'lerin kredi imkanlarına avantajlı faiz oranları ile erişebilmesi için en önemli konuların başında derecelendirme gereklerinin sağlanması gelmektedir. Bu nedenle, KOBİ'lerin iyi bir derecelendirme notuna sahip olmaları için, kurumsal yönetim ilkelerinin benimsenmesi ve uygulanması, kayıt dışı faaliyetlerin bulunmaması, öz kaynak seviyesi başta olmak üzere güçlü bir mali yapıya sahip olması, faaliyetler dolayısıyla maruz kaldıkları riskleri yönetebilme kabiliyeti, bağımsız kredi derecelendirme kuruluşları ve bankalarca talep edilen bilgileri sağlıklı ve zamanında sunabilme yetenekleri ön plana çıkacaktır (Yüksel, 2005, 37). Tüm bu ifadeler doğrultusunda Antalya KOBİ'lerinin Basel II farkındalığını ve bu yöndeki fikri hazırlıklarını belirleyebilmek için, 14 önermeden oluşan soru takımı kullanılmıştır. Bu 14 adet önerme için 1 ile 5 arasında verilen değerlerin genel ortalaması hesaplanmıştır.

- İşletmeler, Basel II kriterlerinden faaliyet gösterdiğiniz sektörün etkilenme durumu ifadesinin haricinde ya olumlu ya da olumsuz görüş belirtmişlerdir. Örneğin; Bütçe ve planlama faaliyetlerinin işletmede yürütülme durumu, işletme yönetimini profesyonel yöneticilere devretme düşüncesi, banka ve diğer kurumların talep ettiği her türlü bilginin sağlanması için şeffaflığı artırma düşüncesi, aile şirketi yapı-

sından kurumsal yapıya geçme düşüncesi, risk yönetimiyle ilgili uzmanlaşma düşüncesi, iyi kredi notu alabilmek için sermayeyi güçlendirme düşüncesi, etkin bir muhasebe ve kayıt sisteminin şirkette varlığı, teknolojik açıdan değişime uyum sağlanıldığına dair düşünce, raporlama ve veri tabanı oluşturmaya yönelik nitelikli insan kaynağı istihdam etme düşüncesi ifadele-

rine genel olarak olumlu olarak görüş bildirirlerken,

- Basel II'nin KOBİ'leri ne yönde etkileyeceği hususunda bilgi düzeyi, Basel II hakkındaki bilgi düzeyi, Basel II konusunda eğitim ve danışmanlık alma durumu, Basel II'ye yönelik önlem alma düşüncesi ifadelerine büyük oranlarla olumsuz görüş bildirmişlerdir.

Tablo 12: Basel II Farkındalık, Fikri Hazırlık

	1	2	3	4	5	Ort.	SS
1. Bütçe ve planlama faaliyetlerinin işletmede yürütülme durumu	0 0,0	4 8,2	6 12,2	33 67,3	6 12,2	3,84	,746
2. İşletme yönetimini profesyonel yöneticilere devretme düşüncesi	1 2,0	11 22,4	10 20,4	18 36,7	9 18,4	3,47	1,101
3. Basel II kriterlerinden faaliyet gösterdiğiniz sektörün etkilenme durumu	3 6,1	8 16,3	26 53,1	9 18,4	3 6,1	3,02	,924
4. Basel II'nin KOBİ'leri ne yönde etkileyeceği hususunda bilgi düzeyi	14 28,6	11 22,4	12 24,5	9 18,4	3 6,1	2,51	1,260
5. Banka ve diğer kurumların talep ettiği her türlü bilginin sağlanması için şeffaflığı artırma düşüncesi	6 12,2	1 2,0	7 14,3	27 55,1	8 16,3	3,61	1,169
6. Basel II hakkındaki bilgi düzeyi	22 44,9	10 20,4	6 12,2	8 16,3	3 6,1	2,18	1,333
7. Aile şirketi yapısından kurumsal yapıya geçme düşüncesi	8 16,3	9 18,4	5 10,2	15 30,6	12 24,5	3,29	1,443
8. Basel II konusunda eğitim ve danışmanlık alma durumu	27 55,1	6 12,2	9 18,4	5 10,2	2 4,1	1,96	1,241
9. Basel II'ye yönelik önlem alma düşüncesi	22 44,9	7 14,3	9 18,4	7 14,3	4 8,2	2,27	1,381
10. Risk yönetimiyle ilgili uzmanlaşma düşüncesi	3 6,1	7 14,3	15 30,6	19 38,8	5 10,2	3,33	1,049
11. İyi kredi notu alabilmek için sermayeyi güçlendirme düşüncesi	3 6,1	6 12,2	9 18,4	24 49,0	7 14,3	3,53	1,082
12. Etkin bir muhasebe ve kayıt sisteminin şirkette varlığı	1 2,0	5 10,2	4 8,2	24 49,0	15 30,6	3,96	,999
13. Teknolojik açıdan değişime uyum sağlanıldığına dair düşünce	0 0,0	2 4,1	9 18,4	22 44,9	16 32,7	4,06	,827
14. Raporlama ve veri tabanı oluşturmaya yönelik nitelikli insan kaynağı istihdam etme düşüncesi	0 0,0	5 10,2	6 12,2	25 51,0	13 26,5	3,94	,899

- İşletmelerin çok büyük bir çoğunluğunun Basel II hakkında herhangi bir bilgi veya görüşünün olmaması, dolayısı ile bu kriterlerin kendilerine olan dolaylı etkilerinin de farkında olmamalarını beraberinde getirmektedir. Ancak Basel II bilgi düzeyi konusunda ki bu kötü tablo, verilen olumlu ifadelerin içeriği görüldüğünde iyimser bir hal almaktadır.

Sonuç

Türkiye'de ulusal bankaların standart yaklaşımı kullanmasıyla başlaması düşünülen Basel II kriterleri, direkt olarak bankalar için, dolaylı olarak KOBİ'ler için, geleneksel kredi sürecine farklılıklar getirecek ve kredi sürecinin risk odaklı olmasını sağlayacaktır. Basel II'nin, Türkiye ekonomisinin içinde arz ettiği önem bakımından KOBİ'lere olan etkisi, bankaların risk yönetim sürecini çok daha aktif ve duyarlı hale getirebilmek çabası ve kredi

risklerini kontrol edebilmek için, müşterilerinin büyük kısmını oluşturan KOBİ'leri daha sıkı şekilde kontrol etmelerinden ibaret olacaktır.

Karşılaşılabilecek zorluklara göğüs gerebilmek ve sürece uyum sağlayabilmek amacı ile; araştırmamız kapsamında yapılan anket çalışması ile işletmelerin genel durum analizlerini yaptıktan sonra, KOBİ'lerin uyum sürecinde yapmaları gerekenler şu şekilde özetlenmiştir;

- Kurumsal yönetime geçiş yapılması; KOBİ'lerin kamu düzenlemelerinden kaçınmak amacıyla küçük ölçekte kalmayı tercih etmeleri ve özellikle aile şirketlerinde şirket yönetimini kaybetme, hesap verme ve kar paylaşma endişeleri göz önünde bulundurulduğunda, ne kadar zor görünse de gerekliliği aşıkardır.

- Öz kaynaklarını güçlendirmeleri; aktarım mekanizmasında önemli fonksiyonları yerine getiren bankacılık sisteminin, piyasa ile ilişkilerinde daha seçici olması; öz kaynak yetersizliği çeken, dış finansman ihtiyacı duyan KOBİ'leri olumsuz yönde etkileyebilecektir.

- Kayıt dışılığın ortadan kaldırılması; bu sayede muhasebe bilgi sisteminin üreteceği raporların, mali tabloların güvenilirliğinin artırılacaktır.

- Basel II ile birlikte, kredi fiyatlamasında riske dayalı fiyatlamamanın ön plana çıkma durumundan dolayı, KOBİ'ler açısından derecelendirme notu oldukça önemli olacaktır. Derecelendirme notu için kıstas, finansal tablolarının şeffaflığı, kurumsal yönetim ve beraberinde iç kontrol sistemi, iç denetim, muhasebe standartlarına uygun finansal tablo düzenleme gerekliliğidir. Türkiye'de işletmelerin ağırlıklı olarak kurumsallaşmamış aile şirketi yapısında ve KOBİ ölçeğinde kuruluşlardan oluştuğu dikkate alındığında, KOBİ'lerin birçok sorunla karşı karşıya kalacaklarına kesin gözüyle bakılmaktadır.

- Basel II kapsamında KOBİ'lerin derecelendirilmesinde, niteliksel faktörler de göz önünde tutulacağı için, özellikle risk değerlendirme ve bilgi teknolojilerinin takibi için nitelikli iş gücünün istihdam

edilmesi, kurum imajı, entelektüel sermaye, yönetim yapısı v.b. unsurların güçlendirilmesi gerekecektir.

- Teminatlar, Basel II ile gelen önemli değişikliklerden birisidir. Çalışmamızda da anket sonuçlarına göre, işletmelerin büyük bir kısmı perakende KOBİ kapsamında değerlendirileceği için, kurumsal portföyde yer alanlara göre daha düşük maliyetli kredi temin edebileceklerdir. Ancak gösterdikleri teminatlara bakıldığında Basel II ile teminat göstermede sıkıntılar yaşanacağı kesindir.

Belirilen tüm noktalar içerisinde beki de en önemlisi işletmelerin büyük çoğunluğunun Basel II kriterlerinden bihaber olmalarıdır. Bu nedenle öncelikle sektörün bu konuda, çeşitli kuruluşlar tarafından bilgilendirilmesi gerekmektedir. Basel II ile birlikte kredi maliyetleri, bilimsel olarak hesaplanmış risk düzeylerine göre belirlenecektir. Alınacak kredinin türü, vadesi, gösterilecek teminatı ve firma kredi notu gibi çeşitli kriterler, firmaların kullanacakları kredilerin fiyatına yansıtacaktır. Dolayısıyla iyi yönetilen, güçlü finansal yapıya sahip ve şeffaf olan KOBİ'ler, daha düşük risk oranı ile derecelendirilecekleri için, düşük kredi maliyetiyle uygun bir şekilde finansman olanağı sağlayabileceklerdir.

Kaynakça

AKBULUT Ramazan, "Basel II Standartlarının KOBİ'ler Üzerindeki Muhtemel Etkileri: Şanlıurfa Örneği", I. Uluslararası Sempozyum: KOBİ'ler ve Basel II, İzmir, 2-4 Mayıs 2008.

ALBAYRAK Suat "BASEL II'nin Şirketlere Etkileri", İstanbul ODTÜ Mezunları Derneği, 2008, <http://www.finansbil.com>, (erişim tarihi: 07.10.2008).

AYDOĞMUŞOĞLU K. Berna, Basel II Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı'nın Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme Kredilerine Etkileri, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Para ve Banka Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. (2007),

BCBS (2004) "International Convergence on Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework", <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>, (erişim tarihi: 04.03.2008).

BIS (2001) "The New Basel Capital Accord", <http://www.bis.org>, (erişim tarihi: 11.07.2008).

BDDK, Basel Bankacılık Denetim Komitesi, Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri), Haziran 2004.

BOYACIOĞLU M.A "Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Basel II Kriterlerinin KOBİ'lerin Finansmanı Üzerine Etkileri", Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2006.

KENDİRLİ Selçuk, ÇAĞLAR İrfan, ÇAĞLAR M. Emre. "Kurumsallaşma Süreci ve Kurumsal Yönetişim; Çorum KOBİ'lerinde Mali Açısından Kurumsallaşma Seviyesi ve Karşılaşılan Sorunlar" I. Uluslararası Sempozyum: KOBİ'ler ve Basel II, İzmir, 2-4 Mayıs 2008.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, <http://www.kosgeb.gov.tr>, (erişim tarihi: 11.09.2008).

POWELL A. P. "Basel II and Developing Countries: Sailing through the Sea of Standards", Universidad Turcuato Di Tela and The World Bank, 2004.

SEZER Hasan (koordinatör), "Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri", Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, Bankacılar Dergisi, Sayı 58, 2006.

ŞAFAKLI O. Veli, "KKTC'DE Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) Basel II'ye Yönelik Uyumları Üzerine Bir Araştırma", I. Uluslararası Sempozyum: KOBİ'ler ve Basel II, İzmir, 2-4 Mayıs 2008.

UZ Reha (koordinatör), "Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri", Türkiye Bankalar Birliği (TBB) Basel II Yönlendirme Komitesi, Yayın No: 228, 2004.

TBB, "Yeni Bir Sermaye Yeterliliği Çerçevesi, Basel Bankacılık Denetim Komitesi Tarafından Hazırlanmış İstişari Rapor", 2006, <http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/Capital%20Accord.doc> (erişim tarihi: 02.10.2008).

TBB, Basle Komite Yeni Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi, TBB, İstanbul, Ekim, 2002.

UYAR Süleyman, CENGİZ Emre, "Basel II ve KOBİ Muhasebe Standartları" I. Uluslararası Sempozyum: KOBİ'ler ve Basel II, İzmir, 2-4 Mayıs 2008.

YAZICI Resül, BEHDİOĞLU Sema, YAZICI Ayla, SİMŞEK Mevlüdiye, "Türkiye'de Basel II Standartlarının KOBİ'lere Etkilerini İncelemeye Yönelik Uygulamalı Bir Çalışma: Marmara Bölgesi Örneği", I. Uluslararası Sempozyum: KOBİ'ler ve Basel II, İzmir, 2-4 Mayıs 2008.

YILMAZ H. Biçen, SELİMOĞLU Emel, "Bursa İlinde Faaliyet Gösteren KOBİ'lerin Bursa İlye Geçiş Sürecinde Yaşayabilecekleri Zorluklar ve Çözüm Önerileri", I. Uluslararası Sempozyum: KOBİ'ler ve Basel II, İzmir, 2-4 Mayıs 2008.

YÜKSEL Ayhan, "Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri", Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) Araştırma Dairesi Araştırma Raporları, 05/04, 2005, http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Basel_II_SME.pdf, (erişim tarihi: 05.10.2008).

Türkiye'de Sosyal Göstergeler ve Okullaşma

Sosyal Göstergeler	1985	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Nüfus Artış Hızı (Binde)	24,9	21,7	18,4	14,1	13,8	13,5	13,2	12,9	12,6	12,4
Yıl Ortası Nüfus (000)	50.664	56.473	60.614	68.365	69.302	70.231	71.152	72.065	72.974	73.875
Okur Yazarlık Oranı % (6 yaş)	77,3	80,5	83,5	91,7	90,8	91,2	91,9	92,0	92,2	-
Okullaşma Oranı	1985	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
- İlk öğrenim	99,5	89,8	90,7	95,3	92,4	91,0	90,2	89,7	89,8	90,1
- Orta öğrenim	47,8	58,9	65,8	44,0	48,1	50,6	53,4	54,9	56,6	56,5
- Yüksek öğrenim	9,5	11,6	17,6	11,6	12,3	13,0	14,7	15,3	16,6	18,9
Bebek Ölüm Oranı (Binde)	72,9	55,4	43,0	28,9	27,8	26,7	25,6	24,6	23,6	22,6
Ortalama Ömür (Yıl)	64,0	66,7	67,9	70,4	70,6	70,7	70,9	71,1	71,3	71,5
- Kadın	65,4	69,0	70,7	72,8	73,0	73,2	73,4	73,6	73,8	74,0
- Erkek	60,7	64,4	65,7	68,1	68,2	68,4	68,6	68,8	68,9	69,1
Doktor Başına Düşen Nüfus	1.398	1.110	889	834	776	744	740	726	720	727
Bin Kişiyeye Düşen Otomobil	19,0	29,0	50,0	65,2	66,1	66,1	66,5	70,8	72,5	83,1
Bin Kişiyeye Düşen Telefon	44	122	219	271	276	272	267	269	315	396
Bin Kişiyeye Düşen Televizyon	181	230	313	439	459	474	498	512	630	642
Kişi Başı Yıllık Elektrik Tüketimi	591	835	1.417	1.505	1.415	1.479	1.581	1.614	1.713	1.741

Kaynak: Rakamlarla Türkiye Ekonomisi, İTO-2008.

